

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๕

รู้โลกรู้ธรรม

เราได้มาบวชในพระพุทธศาสนา ไม่ได้มาบวชเพื่อฟังข่าวของพระพุทธเจ้าแลสาวกทั้งหลายโดยถ่ายเดียว ต้องนำข่าวของท่านว่าดำเนินอย่างไรจึงเป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ และปรากฏองค์เป็นศาสดา และเป็นสรณะของพวกเรามาปฏิบัติ ข่าวของท่านเป็นข่าวพ้นทุกข์โดยมาก เราผู้สนใจในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ต้องจับเอาเป็นเหตุ คือ ปฏิปทาเครื่องดำเนินของท่านที่ได้รับผลมาแล้วว่าต้นเหตุเป็นมาอย่างไร ไม่เช่นนั้นเราจะไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างพระพุทธเจ้าแลสาวกทั้งหลาย เช่นผลไม้ต่าง ๆ เราจะมองดูแต่ผลซึ่งเกิดอยู่บนลำต้นถ่ายเดียว โดยไม่คำนึงว่าผลไม้เกิดมาได้อย่างไร และต้นไม้นี้อาศัยอะไรเป็นอาหาร ปุ๋ยประเภทใดซึ่งถูกกับผลไม้ประเภทนั้น ๆ จึงยังผลให้ปรากฏขึ้นและได้รับประโยชน์

ข่าวแห่งพระพุทธเจ้าตรัสรู้ก็ดี ข่าวแห่งสาวกที่ได้ตรัสรู้ตามพระองค์ท่านก็ดี นี้เป็นข่าวส่วนผล แต่ข่าวเหตุพระพุทธเจ้าแลสาวกท่านดำเนินอย่างไรจึงได้บรรลุผลอันสมบูรณ์ เราบวชมาในพระพุทธศาสนาจึงไม่ควรรอฟังข่าวของท่านซึ่งเป็นผลโดยถ่ายเดียว ที่ถูกต้องฟังผลที่ท่านได้รับด้วย ทั้งเหตุที่ท่านดำเนินด้วยข้อปฏิบัติอันยังผลนั้นให้ปรากฏขึ้นด้วย แล้วน้อมเข้ามาเป็นเครื่องพรั่สอนตนเองแต่ละท่านว่า ทางจากจุดนี้ไปถึงจุดนั้นหรือบ้านนั้น เมืองนั้น มีทางไปได้อย่างไร เขาไปทางสายใดจึงจะถึงที่หรือเมืองนั้น ๆ เราต้องจับต้นทางเป็นของสำคัญ ทางแห่งองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าแลสาวกดำเนินเป็นทางที่โลก ๆ ไม่ชอบดำเนินกัน เพราะเหตุนี้ พระพุทธเจ้ากับสาวกจึงต่างจากโลก เมื่อปรากฏผลขึ้นมาแล้ว โลกต้องยอมกราบพระพุทธเจ้าว่าท่านประเสริฐจริง พระธรรมที่เกิดจากพระพุทธเจ้าก็เป็นธรรมประเสริฐ และสาวกทั้งหลายก็กลายเป็นผู้ประเสริฐจากบรรดาโลกทั้งหลาย

ทางสายนี้เป็นทางเดินลำบากยากอยู่ เพราะเกี่ยวกับการบังคับทั้งการไป การอยู่ การหลับนอน การฉัน และการถ่ายเทต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีการบังคับทางด้านจิตใจ มีรั้วกั้นอยู่รอบด้าน จึงจัดว่าเป็นทางที่สัตว์ทั้งหลายผู้ต้องการจะไหลไปตามกระแสแห่งความอยากของตน จะดำเนินตามพระพุทธเจ้าแลสาวกได้โดยยาก แต่ผู้ฝืนดำเนินตาม

แนวที่พระพุทธเจ้าแลสาวกดำเนินไปแล้ว ผู้นั้นจะต้องถึงฝั่งแห่งความเกษมได้ คือพระนิพพาน

เวลานี้เราทั้งหลายต่างก็คาดเครื่องรบเต็มตัวอยู่แล้ว เครื่องรบของเราทุกชิ้น ซึ่งเป็นหลักธงชัยอันสืบเนื่องมาแต่องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่ทรงได้ชัยชนะมาแล้ว เครื่องรบนั้น คือบริหารแปดที่ประทานให้ผู้บวชเป็นพระเป็นเณรในพระพุทธศาสนา ได้แก่ แก้ว บาตร สบง จีวร สังฆาฏิ ประคตเอว มีดโกน เครื่องกรองน้ำ และกล่องเข็ม นี่คือเครื่องรบของนักบวชที่ประทานให้เป็นมรดก นับแต่วันอุปสมบท ปฏิญาณตนเป็นศิษย์พระตถาคต และทรงชี้วิธีปฏิบัติ และทางดำเนินเพื่อชัยชนะข้าศึก คือกิเลส โลภ โทโส โมหะ อันเป็นส่วนภายในทุกกรณี แต่ประโยคสำคัญคือตัวของเราเอง บัดนี้เราได้คาดการณ์การรบไว้มากน้อยเท่าไรเพื่อชัยชนะมาสู่ตัวเรา

เครื่องมือในการรบ คือศีล สมาธิ ปัญญา แยกออกไปตามมัชฌิมาปฏิปทา มี ๘ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปो นี้เป็นองค์แห่งปัญญา สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว นี้เป็นองค์แห่งศีล สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ นี้เป็นองค์แห่งสมาธิ รวมแล้วเรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา พระพุทธเจ้าแลสาวกท่านเดินทางสายนี้แล ซึ่งโลกทั้งหลายเดินได้โดยยาก เบื้องต้นพระองค์ทรงดำเนินพระองค์เดียวก่อนใคร ๆ ในโลก เมื่อถึงฝั่งแห่งความปลอดภัยแล้ว จึงทรงพระเมตตาแนะนำธรรมที่ได้ตรัสรู้มาประกาศสั่งสอนแก่ปวงชน

ผู้มีอุปนิสัยใคร่ต่อความพ้นทุกข์อยู่แล้ว พอได้ฟังพระธรรมที่ทรงประกาศสอนต่างก็มีความสนใจใคร่จะฟังข้ออรรถข้อธรรม คือหลักความจริงจากพระพุทธเจ้า และเกิดความเชื่อถือและเลื่อมใส บางรายได้สำเร็จมรรค ผล ต่อพระพักตร์ของพระพุทธเจ้าก็มี โดยเป็นพระโสดาบันบ้าง เป็นพระสกิทาคามีบ้าง เป็นพระอนาคามีบ้าง และเป็นพระอรหันต์บ้าง นี่เป็นผลเกิดจากความเชื่อความเลื่อมใสในหลักความจริงที่พระองค์ได้ประกาศไว้แล้ว บางรายนำข้อธรรมที่ได้สดับแล้วไปประพฤติปฏิบัติโดยลำพังตนเอง ในสถานที่ต่าง ๆ และได้สำเร็จมรรค ผล อยู่ในที่นั้น ๆ ก็มีเป็นจำนวนมาก

เฉพาะนักบวชที่ชอบเที่ยวอยู่ในที่วิเวกสงัดโดยมาก เมื่อเกิดข้องใจในส่วนแห่งธรรมชั้นมาก็เข้าไปทูลถาม ทรงชี้แจงให้ฟังจนเป็นที่พอใจแล้วนำไปปฏิบัติจนสามารถรู้แจ้งแทงตลอด เป็นสาวกอรหันต์ขึ้นมา และเป็นพยานแห่งธรรมของจริงที่พระองค์ทรงรู้เห็น ว่าไม่เป็นโมฆะธรรมสำหรับสัตว์ทั้งหลาย คำว่า สาวกแปลว่า ผู้ฟัง ฟังทั้งเหตุดีเหตุชั่ว ผลดีผลชั่ว ฟังทั้งเรื่องของตนเอง ทั้งเรื่องของคนอื่น ที่เป็นความผิดและความถูกซึ่ง

จะเคลื่อนไหวทางกาย วาจา ใจ สวาททั้งหลายไม่มีความท้อแท้ ไม่มีความอ่อนแอในการบำเพ็ญ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้เป็นไปวันยังค่ำคืนยังรุ่ง สวาททั้งหลายถือเป็นเรื่องความเพียรทั้งนั้น ฉะนั้นประวัติของสาวกที่ท่านผ่านพ้นอุปสรรคคือกองทุกข์ไปได้ ล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีความอาจหาญร่าเริงต่อสถานที่อยู่อันวิเวกสงัด มีความร่าเริงต่อความเพียร

แต่ข่าวของพวกเราจะเป็นอย่างไร จงน้อมข่าวของท่านมาดำเนินด้วยความกล้าหาญ และมักน้อยในปัจจัยเครื่องอาศัย ตลอดที่อยู่อาศัย ทั้งอารมณ์เครื่องรบกวนใจ จงพยายามตัดใ้ให้น้อยลง อารมณ์ใดเป็นไปเพื่อก่อเหตุแห่งทุกข์ขึ้นมา อารมณ์นั้นท่านเรียกว่า สมุทัย แตนเกิดขึ้นแห่งทุกข์ จงพยายามตัดทอนใ้ให้น้อยหรือเบาบางลงเป็นลำดับจนไม่มีอะไรเหลือ ด้วยอำนาจของมรรค คือศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าเราอ่อนต่อความเพียรเพื่อละกิเลสแล้วอย่างไรก็เอาตัวไปไม่รอด เพราะวันนี้กับวานนี้เป็นความมืดสว่างอันเดียวกัน ไม่เป็นผลดีผลชั่วอันใดที่จะใ้กิเลสหมดไปจากเรา และจะใ้กิเลสเกิดขึ้นในใจเราได้ นอกจากความเคลื่อนไหวของกาย วาจา ใจ ของเราเท่านั้นที่จะใ้กิเลสหมดไป และเป็นการสั่งสมกิเลสขึ้นมา มีอยู่เพียงเท่านั้น

เพราะเหตุฉนั้น จงน้อมข่าวของพระพุทธเจ้า และข่าวสาวกมาเป็นข่าวของเรา อย่าประมาทนอนใจอยู่เปล่าจะเสียการ ไต่ยินแต่ข่าวท่านมีความขยันหมั่นเพียรและหลบซ่อนองค์อยู่ในป่าอันเป็นที่ไม่รุ่มรวย และรบกวนด้วยเรื่องใด ๆ มีตนส่งไปในความเพียรทั้งกลางวันกลางคืน มีสติกับปัญญาประกอบองค์ความเพียรไม่ขาดวรรคขาดตอน ไต่ยินแต่ข่าวท่านสำเร็จพระโสดา สำเร็จพระสกิทาคา พระอนาคา และพระอรหันต์ แต่ไม่ได้ยินข่าวเรา ทำไมจึงไม่ได้ยินข่าวเรา นั้นเพราะสาวกท่านปฏิบัติตนอย่างไรจึงใ้สำเร็จผลอย่างนั้น แต่เราไม่ได้ปฏิบัติตนอย่างนั้น จึงไม่สำเร็จอย่างนั้น ถ้าเราปฏิบัติตามแบบของท่านโดยถูกต้อง ข่าวนั้นก็จะสะท้อนย้อนมาเป็นข่าวของเราจนได้

เรื่องโอกาสสวาสนาอันววย นักบวชเรานับว่ามีโชคกว่าใคร ๆ ในการประกอบความเพียรเพื่อรื้อถอนตนออกจากทุกข์ ถ้าเราว่าไม่มีโอกาส ทั้ง ๆ ที่เราอยู่ในเพศที่มีโอกาสนี้แล้ว ไม่มีใครจะมีโอกาส และความว่างในโลกรให้เหนือจากเราไปได้ ถ้าเราอยู่ในสถานที่นี้ว่าปฏิบัติไม่ดี เราจะไปอยู่ในสถานที่ใดจึงจะปฏิบัติดี เราอยู่ในสถานที่นี้ว่าไม่วิเวก เราบวชในเพศนี้ว่าไม่ดี เราจะอยู่ในเพศไหนจึงจะดี โลกธาตุนี้รุ่มรวยเต็มไปด้วยกองทุกข์ทั้งนั้น อยู่ที่ไหนมีแต่ความเดือดร้อน ไม่มีเกาะดอนใดพอจะมีความร่มเย็นเป็นสุข นอกจากเกาะหรือดอนแห่งศีลธรรมเท่านั้น เกาะดอนแห่งศีลธรรมเป็นที่ร่มเย็นเป็นสุข ใครใ้ก้าวเข้ามาพึ่งร่มเงาแม้แต่ชั่วระยะเพียงเล็กน้อยก็ใ้ได้รับความร่มเย็น

จะเห็นใกล้ๆ เช่น ผู้มีความเชื่อเลื่อมใสในพระศาสนา นำธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปปฏิบัติตนเอง ก็ย่อมได้รับความสะดวกกายสบายใจ เฉพาะในวงครอบครัวมีความสุข เพราะไม่มีความระแวงสงสัยในความประพฤติของกันและกันระหว่างคู่สามีภรรยา ต่างจะมีความสุขเพราะความไว้วางใจต่อความประพฤติของกันและกัน ซึ่งต่างก็มีธรรม คือความมักน้อยและสันโดษในคู่ครองของตนเท่านั้น ไม่มีความใฝ่ใจไยดีกับหญิงชายใด ๆ นอกจากคู่ครองของตน แม้จะไปทำงานในบ้านนอกบ้านก็เป็นงานเป็นการนำผลประโยชน์มาสู่ครอบครัวของตน ด้วยความชุ่มชื้นเบิกบานจิตใจ

ทั้งสามีภรรยาต่างมีความรักใคร่วางใจต่อกันในทางอารมณ์ ไม่มักมากในหญิงชายอันเป็นข้าศึกเครื่องทำลายครอบครัวและศีลธรรม เพียงครอบครัวหนึ่ง ๆ ปฏิบัติตนต่อกันเท่านั้น เรื่องกองทุกข์ปวดร้าวในหัวอกฟกซ้ำในหัวใจ จะไม่เกิดขึ้นในครอบครัวนั้น ๆ เลย ธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทำความร่มเย็นให้ทั้งฆราวาสและนักบวชได้ อย่างนี้ เพราะธรรมเป็นธรรมชาติเย็นอยู่แล้ว ใครปฏิบัติตาม ผู้นั้นต้องได้รับความร่มเย็นเป็นผลตอบแทนขึ้นมา ตามกำลังความสามารถที่ตนได้ก่อเหตุอันดีไว้

เราบวชในพระศาสนาเป็นผู้มีโอกาสด้วย วาสนาก็อำนวยด้วย ถ้าเราอยู่ในเพศนี้ไม่เย็น เพศไหนจะเย็นยิ่งกว่าเพศนี้ไม่มี ถ้าเราอยู่ในที่นี้ไม่เย็น เราจะไปอยู่ที่ไหนจึงจะเย็น เรานั่งสมาธิภาวนาให้เย็นยิ่งกลับร้อน เราจะทำอย่างไรจึงจะเย็น เรารักษาศีลว่าเป็นของเย็นก็ไม่เย็น นั่งสมาธิว่าเป็นของเย็นก็กลายเป็นของร้อน เราฝึกหัดอบรมปัญญาให้มีความฉลาดสามารถยังกิเลสอาสวะให้หมดจากใจ ก็เห็นว่าเป็นของร้อนแล้ว อะไรเล่าจะมาทำความเย็นให้ปรากฏขึ้นในจิตของเรา ในโลกนี้มีที่ไหนบ้างซึ่งจะเป็นที่เย็น พระพุทธเจ้าแลสาวกก็ทรงแสวงหาก่อนพวกเราแล้ว ไม่ทรงพบว่าที่ไหนจะเย็นพระทัย จึงได้เสด็จออกบวชแสวงหาที่เย็น

บวชแล้วทรงแสวงหาที่เย็นอยู่ถึงหกปี ไม่ทรงปรากฏที่ไหนพอปลงพระทัยเชื่อถือได้ว่าที่นั่นที่นี้ น่าจะเย็น จนสุดพระทัยไม่ปรากฏมีที่ไหนในโลกกว้างแสนกว้าง จึงทรงย้อนเข้าไปอยู่ป่าอันเป็นที่เงียบสงบ ซึ่งใคร ๆ เขาไม่ปรารถนาด้วย ทรงย้อนกระแสใจเข้าสู่ป่า คือแดนแห่งกิเลสชองสุขอยู่ภายในกายและภายในใจด้วย ทรงหยั่งจิตเข้าในอริยสัจสี่ พิจารณาทุกข์ซึ่งเป็นตัวผล ค้นคว่ำลงถึงตัวเหตุอันเป็นแหล่งผลิตทุกข์ให้สัตว์เสวยไม่มีวันจบสิ้น ทรงกำหนดเริ่มต้นแต่อาณาปานสติอันเป็นส่วนหนึ่งของกาย เข้าไปเป็นลำดับถึงส่วนนามธรรม คือ เวทนาทั้งสาม ได้แก่ สุข ทุกข์ เฉย ๆ ที่เกิดขึ้นภายในกายและภายในใจตลอดกาล พร้อมทั้งสัญญาผู้หมายมั่นในเวทนาทั้งสาม และสังขารผู้

ปรุแต่งในเวทนาทั้งสามให้เป็นไปตามใจอริชาผู้บงการ แม้วิญญาณผู้รับรู้ในเวทนาทั้งสามก็ได้ถูกปัญญาของพระองค์ตามประหัตประหาร โดยไม่หยุดยั้งในคืนเพ็ญวิสาขมาส

ชั้นนี้ทั้งห้าอันเป็นกองแห่งอริยสัจซึ่งเต็มไปด้วย ทุกข์ สมุทัย ได้ถูกพระปัญญาของพระองค์ไล่ต้อนเข้ารวมจุดไม่มีที่ปลิกออกได้ เพราะอำนาจพระปัญญากว่านล้อมรอบขอบชิดหมดแล้ว จึงหมุนตัวลงสู่อุโมงค์อันเป็นป้อมค่ายของอริชาที่ทำหน้าที่สังฆานคือพระปัญญาของพระพุทธเจ้า ตามคันดुरुูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จนแจ้งชัดแล้ว ผลในตอนนีปรากฏว่า อาการแห่งชั้นนี้ทั้งห้าบอกสาเหตุอยู่ในตัวว่า มาจากป้อมค่ายของอริชาเป็นผู้สังฆานแต่ผู้เดียวเท่านั้น พระองค์ท่านทรงหมดความติดพระทัยในชั้นนี้ ห้า ว่าไม่ใช่ตัวโจรคือกิเลสแน่แล้ว ก็ทรงหยั่งพระปัญญาขุดค้นตามเข้าไปจนถึงป้อมค่ายของหัวหน้าวัฏจักรคือ อริชา ทรงพิจารณาถอยออกขยับเข้าตามความกระเพื่อมของอริชาแสดงตัวด้วยพระปัญญาที่ทันสมัย

ระยะนี้ท่านเรียกว่า พิจารณาปัจจัยการ คือ ความสืบทอดของอริชา จะสั่งงานไปตามชั้น หรือตามอายตนะซึ่งเป็นทางเดินของอริชา แต่มาถึงระยะนี้ แม้อริชาจะแสดงใบ้ประการใด วิชชาคือพระปัญญาของพระองค์รู้เท่าทันเพลงของอริชาหมดแล้ว ขณะนี้อริชากำลังถูกจับตัวเป็นผู้ต้องหา เจ้าหน้าที่คือพระปัญญากำลังให้อริชาชี้ของกลางที่เคยไปเที่ยวฉกปล้นจีเขามา ในขณะที่เดียวกันก็เป็นเชิงฝึกซ้อมพระปัญญาให้มีความฉลาดรอบคอบยิ่งขึ้น และเป็นการจะสังหารอริชาในขณะนั้นแล้ว การพิจารณาความเคลื่อนไหวของอริชาก็ดี การพิจารณาอริชาโดยตรงก็ดี ทุกขณะท่านผู้ฟังโปรดทราบว่าเป็นวิธีการจะสังหารอริชาอยู่ในตัวแล้ว

เมื่อทรงหยั่งพระปัญญาลงสู่จุดรวมแห่งวัฏจักรพิจารณาไม่หยุดยั้ง ทั้งเห็นว่าเป็นบ่อแห่งความทุกข์ทั้งมวล ทั้งเห็นว่าเป็นบ่อแห่งความแปรสภาพอยู่รอบตัว ทั้งเป็นบ่อแห่งอนัตตาทั้งมวล จะถือเป็นที่ไหน ทรงพิจารณากลับไปกลับมาจนทราบชัดด้วยพระปัญญาว่า อริชานี้คือตัวการก่อเรื่องให้ยุ่งไม่มีเวลาสงบสุขได้แม้แต่ขณะเดียว ชื่อว่าเรื่องสมมุติทั้งหมดไหลลงรวมจุดเดียวนี้ทั้งนั้น และเป็นแหล่งผลิตทุกข์ทั้งมวล ถ้าแหล่งนี้ไม่ถูกทำลายเสียได้เมื่อใด ทุกข์ซึ่งเป็นสิ่งสำเร็จรูปมาจากแหล่งผลิตนี้ จะเป็นไปตลอดอนันตกาลไม่มีวันจบสิ้นลงได้ และเป็นเหตุแห่งทุกข์อันใหญ่หลวง ถ้าไม่ดับต้นเหตุนี้เสียทุกข์จะดับไปไม่ได้ เพราะความหลงต้นเหตุนี้ เป็นเราเป็นของเรา สิ่งทั้งมวลซึ่งเกิดจากต้นเหตุนี้จึงกลายเป็นเรา เป็นของเราไปเสียสิ้น เช่นทุกข์ก็กลายเป็นเราเป็นของเรา สมุทัยส่วนย่อยก็กลายเป็นเรา เป็นของเราขึ้นมา เพราะสมุทัยส่วนใหญ่กลายเป็นเรา

เป็นของเราอยู่แล้ว ทีนี้ก็ลูกถามออกไปว่า ดี ชั่ว สุข ทุกข์ ได้ เสีย ดีใจ เสียใจเป็นเรา เป็นของเรา เรื่องเรา จึงระบดไปทั่วโลกยิ่งกว่าโรคระบดที่น่ากลัวกันเสียอีก

แท้จริงมาจากต้นเหตุเพียงอันเดียวเท่านั้น คือ อวิชชาปุจฉยา สงขาราท ต่อเป็นพืชไปทั่วภพ ทั่วชาติ ทั่วโลกดินแดน ไม่มีขอบเขตยิ่งกว่ามหาสมุทรทะเล อวิชชาปุจฉยา นี้จะทนต่อจอบเพชร และพระปัญญาเพชรที่พระองค์ขุดค้นฟาดฟันอย่างไม่ทอดทิ้งไปไม่ได้ วัฏจักรได้ถูกล้มจมลงไปด้วยอำนาจพระปัญญาของพระพุทธเจ้า พระวิชชาวิมุตติ หลุดลอยขึ้นมาในขณะอวิชชาดับลงไป ในปัจฉิมยามของราตรีเดือนหกเพ็ญ พระจันทร์เต็มดวง ธมฺโม ปทีโป พระธรรมอันเต็มดวงในพระทัยก็ได้ปรากฏขึ้นในวันเดียวกัน เป็นอันว่าในคืนวันนั้นพระจันทร์กับพระธรรมได้โผล่ขึ้นจากกลีบเมฆพร้อม ๆ กัน ซึ่งเป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่งในโลกปัจจุบันนี้ไม่เคยมี เราทั้งหลายได้ทราบในพระประวัติปรากฏเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

นี่พระพุทธเจ้าพระองค์ทรงแสวงหาความร่มเย็นอย่างเราๆ ที่ไหนก็ไม่ทรงพบ เมื่อพระองค์ทรงย่อนพระทัยเข้าสู่ป่าอันเป็นที่สงัดวิเวกและย่อนเข้าสู่ป่า คือ กองแห่งอริยสัจสี่ อันเป็นรากฐานซึ่งจะให้ทรงพบความร่มเย็นได้แล้ว ก็ทรงพบจุดจบแห่งกองทุกข์ทั้งมวล และทรงพบความร่มเย็นอย่างอัศจรรย์ขึ้นในที่นั้น

ความร้อนก็เกิดในพระองค์ผู้เดียว และความเย็นก็เกิดในพระองค์คนเดียวกัน แม้ความโง่ความฉลาดก็จะเกิดในคนเดียวกันนั้น ฉะนั้นจงทราบเสียว่าไม่มีที่ไหนจะร้อนยิ่งกว่าหัวใจของคนมีกิเลส และสถานที่ที่อยู่ของคนต้องโทษซึ่งถูกคุมขัง ก็สถานที่ที่จะยกจิตออกจากที่คุมขังคือกิเลสนั้น เหมาะที่สุดตามทางพระพุทธเจ้าคือป่าหรือสถานที่ที่อยู่ ณ บัดนี้ และการกระทำซึ่งกำลังทำอยู่ขณะนี้ จะเป็นไปเพื่อความเยือกเย็นในใจและความหลุดพ้น โดยไม่กลับมาสู่หลุมมูตรคู่นี้อีก พระพุทธเจ้าแลสาวกทั้งหลายท่านอยู่ในที่วิเวกสงัดอันเป็นที่ประกอบความเพียรได้สะดวก

ฉะนั้น เราทั้งหลายจงอยู่อย่างท่าน จงมีความรักในศีล มีความรักในสมาธิ มีความรักในปัญญา มีความรักในความเพียร เพื่อความอยู่สบายในอิริยาบถทั้งปวง มีความรื่นเริงบันเทิงในงานที่ชอบ คือการถอดถอนกิเลสเป็นสิ่งสำคัญ ที่กล่าวนี้เป็นความสังัดภายนอก ในส่วนแห่งกายและความสังัดภายในใจ มีความสังัดภายนอกเป็นที่อยู่ของกาย มีความสังัดภายในเป็นที่อยู่ของใจ สถานที่เหล่านี้มีความร่มเย็น และสะดวกแก่การประกอบความเพียร และเป็นข่าวดีแก่ผู้สนใจปฏิบัติธรรม ข่าวของพระพุทธเจ้าแลสาวกก็เป็นข่าวอย่างนี้ ข้อสำคัญจึงเป็นผู้มีสติระวังความเคลื่อนไหวของตนอยู่เสมอ ไปที่ไหน

อยู่ที่ใด ให้มีธรรมหล่อเลี้ยงหัวใจอยู่เสมอ อย่างนำโลกมาหล่อเลี้ยงและถือเป็นการสนทน

คำว่าโลก ถ้าวางได้เข้าถึงหัวใจของใครแล้วจะเป็นไฟขึ้นมาจากที่ใจดวงนั้น ผลที่ปรากฏขึ้นจากไฟก็คือความร้อน อยู่ที่ไหนก็ไม่สบาย ตามท่านกล่าวไว้ตำนานว่า มีสุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่ง มีแผลอยู่บนศีรษะ ถูกหนอนเจาะหนอนไชกัดกินอยู่ทั้งวันทั้งคืน สุนัขตัวนั้นไปอยู่ที่ไหนก็ไม่สบาย ไปอยู่ในร่มไม้ก็หาว่าร่มไม้ไม่สบาย ไปอยู่ในที่แจ้งก็หาว่าที่แจ้งไม่สบาย ไปอยู่ที่ลับก็หาว่าไม่สบาย ไปนอนแช่น้ำก็หาว่าไม่สบาย วิ่งขึ้นอยู่บนบกก็หาว่าไม่สบาย ไปอยู่ที่ไหนก็หาว่าที่นั่น ๆ ไม่สบาย วิ่งไปวิ่งมาไม่เป็นอันกินอยู่หลับนอน เพราะเข้าใจว่าทุกขมีอยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ไม่คิดว่าทุกขมีอยู่ที่แผลบนศีรษะ พอแผลของสุนัขหายไปเท่านั้น สุนัขตัวนั้นอยู่ที่ไหนก็สบาย

นี่เมื่อเทียบกับพวกเราผู้มีแผลอยู่บนศีรษะคือใจ ถูกหนอนคือกิเลสกัดไชกินอยู่ตลอดเวลา คือ ทางรูปก็กัดเข้ามา ทางเสียงก็กัดเข้ามา ทางกลิ่นก็กัดเข้ามา ทางรสก็กัดเข้ามา ทางเครื่องสัมผัสก็กัดเข้ามา กัดเข้ามาทุกด้าน เมื่อเป็นเช่นนั้นอยู่ที่ไหนก็ไม่สบาย จากที่นี่ไปอยู่ที่อื่นก็ไม่สบาย ออกจากที่แจ้งไปสู่ที่ลับก็ไม่สบาย ไปอยู่ในร่มไม้ก็ไม่สบาย ไปอยู่ภูเขาก็ไม่สบาย ลงไปอยู่ในน้ำก็ไม่สบาย ขึ้นอยู่บนบกก็ไม่สบาย ขึ้นอยู่บนกุฎิก็ไม่สบาย ลงอยู่ที่ใดก็ไม่สบาย ไปอยู่ที่ไหนก็ไม่สบายไปเสียทั้งนั้น ที่นี้เราจะตำหนิอะไร เพราะแผลและตัวหนอนคือกิเลสมีได้อยู่ในที่อยู่นั้น ๆ แต่มันอยู่บนศีรษะคือใจของเราเอง

วิธีจะนำหนอนออกจากศีรษะนั้น คือเครื่องมือ ได้แก่ คีล เครื่องกำจัดหนอนประเภทหยาบออกจากใจของเราได้ สมาธิ กำจัดหนอนประเภทกลางออกจากใจได้ ปัญญา เครื่องมือกำจัดหนอน คือกิเลสส่วนละเอียดจากใจได้ เมื่อเราได้นำเครื่องมือทั้งสาม คือ คีล สมาธิ ปัญญาเข้าไปกำจัดหนอน คือ กิเลสอย่างหยาบ อย่างกลาง และอย่างละเอียด ออกจากใจจนหมดสิ้นแล้ว นั่งอยู่ที่ไหนก็สุข วิเวโก มีความสงบทั้งภายนอก มีความสงบทั้งภายในใจ ไม่มีอะไรก่อวนให้เกิดความกังวล ไม่มีหนอนกัดหนอนไชเหมือนที่เคยเป็นมา นี้เพราะอำนาจคีล สมาธิ ปัญญา ที่ทันสมัยกำจัดกิเลสแม้จะอยู่ในใจให้หมดไปได้

เพราะเหตุนี้เราอยู่ไหน ๆ อย่างปราศจากสติ จงเป็นผู้มีสติทุก ๆ อิริยาบถ การเคลื่อนไหวไปมา การขบฉัน การนั่ง การนอน เว้นเสียแต่หลับนอนเท่านั้น จงให้เป็นไปกับสติ และปัญญา จะชื่อว่าผู้มีธรรมรักษาตน จะเป็นผู้ปลอดภัยจากเวร

อนึ่ง ภัยหรือเวรนั้นไม่มีใครจะมาก่อสร้างให้ นอกจากตัวเราเองเป็นผู้ก่อเหตุทำ เวนขึ้นมาสืบตัวเอง ผลจึงปรากฏเป็นที่รุ่มร้อน นี่คือความปราศจากสติ ถ้าเป็นผู้มีสติอยู่ แล้ว เรื่องนี้จะไม่มารังความจิตใจของเราได้ จะเป็นไปเพื่อความสงบสุขทุก ๆ อิริยาบถ การประกอบความเพียรทุก ๆ ประโยค สติกับปัญญาเป็นธรรมสำคัญมาก และต้องแนบ กับความเพียรนั้น ๆ เสมอไป ถ้าหากว่าสติกับปัญญาได้ขาดจากประโยคแห่งความเพียร นั้น ๆ แล้ว ความเพียรเหล่านั้นต้องกลายเป็นโมฆะไปทันที โปรดทราบไว้อย่างนี้ จะได้รู้ สึกว่าสติปัญญาเป็นธรรมสำคัญอย่างไรบ้าง

การเดินจงกรม นั่งสมาธิทุก ๆ ครั้ง ถ้าไม่มีสติปัญญาเป็นเครื่องกำกับรักษาอยู่ แล้ว ก็ไม่ผิดอะไรกับเขาเดินเขานั่งธรรมดา ในอิริยาบถทั้งปวงต้องมีสติกับปัญญา ปรองคองความเพียรติดต่อกันเป็นลำดับ กิเลสจะยกกองพลามาจากที่ไหนจะมารบ กวนใจของเราได้ เพราะตัวของเราเป็นตัวกิเลส และเป็นผู้ก่อเหตุขึ้นเผาผลาญตนเองให้ ได้รับความเดือดร้อน ถ้ามีสติปัญญาประจำอยู่กับบทรธรรมหรืออาการแห่งธรรมที่ตน กำลังพิจารณาอยู่ไม่ขาดวรรคขาดตอน ก็เป็นการเตรียมดับเพลิงกิเลสตัณหาอยู่ในตัว แล้วเพลิงกิเลสตัณหาตัวใดจะมาจากทางไหน จะมารั้งแอกและทำลายเราให้ได้รับความ เดือดร้อนจะไม่มีเลย นอกจากตัวเหตุชั่วเป็นเรื่องของตนสั่งสมขึ้นเองเท่านั้น

จงอย่าเห็นว่ากิเลสทุกประเภทจะมีอยู่ในที่ต่าง ๆ เข้ามาแทรกสิงหัวใจของเรา แล้วปล้นสะดมเอาหัวใจของเราไป ใจดวงเดียวอาศัยตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นทางเดิน เมื่อส่งกระแสออกมาทางตา จึงปรากฏรูปขึ้นมา ส่งกระแสออกมาทางหู จมูก ลิ้น กาย ก็ ปรากฏเป็นเสียง เป็นกลิ่น เป็นรส เป็นเครื่องสัมผัสขึ้นมา แล้วถือเอาอารมณ์ที่ตนได้รับ สัมผัสนั้น ๆ เข้าไปสู่ใจ กลายเป็นสมุทัยก่อทุกข์ขึ้นมา เราจะเห็นว่าอะไรเป็นตัวกิเลสแล้ว เมื่อการก่อทุกข์ให้เกิดเป็นเรื่องของเราเองแล้ว นี่เราจะเห็นได้จากใจที่ปราศจากสติ ปราศจากปัญญา ปล่อยตัวเองไปตามอำนาจของตัณหาเครื่องผลักดัน เขาก็จุตลากไปสู่ อารมณ์ต่าง ๆ ตามแต่อวิชชาความมมมาย และตัณหาความอยากไม่มีเพียงพอจะบังคับ ให้เป็นไปตามความต้องการของตน

เวลานี้เราบวชในพระศาสนา จงพยายามให้รู้ทางเดินของเสื่อโครงตัวสำคัญ ซึ่ง เดินอยู่ทั้งวันทั้งคืน คือเดินไปตามกระแสของตา หู จมูก ลิ้น กาย ออกไปสู่รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส แล้วนำอารมณ์เข้ามาเป็นอาหารกินอยู่ในถ้ำ คือกายนี้ เพื่อบำรุง เสื่อโครง คืออวิชชาให้มีกำลังกล้า แล้วสั่งสมทุกข์ให้เกิดขึ้นในตัวทั้งวันทั้งคืน ความเป็น

ทั้งนี้เพราะความไม่มีสติ ไม่มีปัญญาเป็นที่เลี้ยงรักษาใจ จึงเป็นช่องทางให้กระแสของใจ เล็ดลอดออกไปสู่อารมณ์อันเป็นพิษ มาเผาผลาญตนเองให้เกิดเรื่องเกิดราวอยู่เสมอ

ฉะนั้น จึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยสติและปัญญาอยู่ทุก ๆ อิริยาบถเถิด คำว่า โลกวิทู เป็นผลอันเกิดขึ้นจากความเพียรที่มีสติและปัญญาเป็นธรรมหล่อเลี้ยง อย่างไรต้องรู้ชัด ทั้งโลกนอก คือสภาวะธรรมทั่ว ๆ ไป ทั้งโลกใน คือใจกับเรื่องที่เกิดจากใจ เพราะอำนาจ สติกับปัญญาขัดเกลาอยู่เสมอ ความบริสุทธิ์พุทธโธอันเด่นดวงจะโผล่ขึ้นมาอย่างเต็มที่ ภายในใจของตน

วันนี้ได้อธิบายข่าวของพระพุทธเจ้า และข่าวแห่งสาวกทั้งหลาย ทั้งปฏิบัติที่ท่าน ทรงดำเนิน ทั้งผลเป็นที่พึงพอใจที่พระพุทธเจ้าและสาวกทรงได้รับมาแล้ว เพื่อให้เราทุกคน ได้ยึดเป็นหลักฐานน้อมเข้าสู่ข้อปฏิบัติของเรา เพื่อดำเนินให้เป็นไปตามแนวทางของท่าน ผลที่ได้รับจะเป็นที่พึงพอใจ

หลักสำคัญที่ได้ย้ำไว้ในวันนี้ คือเรื่องของสติกับปัญญา เป็นเรื่องใหญ่ที่สุดสำหรับผู้มุ่งทำตนให้พ้นจากทุกข์ในวันหน้า ต้องเป็นผู้หนักในสติ สิ่งใดมาสัมผัสจงให้ทราบ ด้วยอำนาจสติและใคร่ครวญด้วยปัญญาทุก ๆ อย่าง และทุก ๆ อาการที่มาสัมผัส จะเข้ามาสัมผัสทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทางใดทางหนึ่งก็ตาม จงพยายามฝึกหัดสติและปัญญา กับสิ่งที่มาสัมผัสนั้น ๆ สิ่งที่มาสัมผัสทั้งหลายจะกลายเป็นหินลับสติและปัญญาให้ คมกล้าขึ้นโดยลำดับ แต่ถ้าเราปล่อยไปตามอัตโนมัติของใจแล้ว สิ่งที่มาสัมผัสทั้งหลาย จะกลายเป็นข้าศึกต่อสติกับปัญญาและต่อใจของตนเอง

ถ้าเราเป็นผู้มีสติอยู่ตลอดเวลา มีปัญญาคิดค้นอยู่เสมอแล้ว เราจะกำหนดสภาวะธรรมอันใด ไม่ว่าข้างนอก ไม่ว่าข้างใน คือ กายกับใจ จะต้องทราบได้อย่างชัดเจน เช่น พิจารณาสกลกายของเราตั้งแต่ผิวหนังเข้าไปถึงข้างใน แยกส่วนแบ่งส่วนแห่งร่างกายทั้งหลายออกเป็นชั้นเป็นอันใดตามต้องการ จะกำหนดโดยทางไตรลักษณ์ก็ได้ คือ โดยทาง อนิจจัง ความแปรสภาพของส่วนต่าง ๆ จะประจักษ์อยู่ตลอดเวลา ทั้งส่วนแห่งร่างกาย ทั้งส่วนแห่งเวทนา คือ สุข ทุกข์ เฉย ๆ ทั้งส่วนแห่งสัญญา คือความจำได้หมายรู้ ทั้งส่วนแห่งสังขาร คือ ความคิดความปรุงของใจ ทั้งส่วนแห่งวิญญูณ คือความรู้สิ่งที่มากระทบตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จะพิจารณาโดยทางอนัตตา ความไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ในสิ่งเหล่านี้ก็ได้

สิ่งเหล่านี้จะประกาศไตรลักษณ์ประจำตนอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดยั้ง นอกจากสติกับปัญญาจะไม่ติดต่อเท่านั้น จึงไม่ทราบว่สภาวะเหล่านี้ประกาศตัวอย่างไรบ้าง คำว่า

อนิจจัง คือความแปรสภาพอยู่เสมอ สภาวะธรรมข้างนอกทั่ว ๆ ไปก็แปร ภายในร่างกาย ทุกส่วนก็แปร ความสุข ทุกข์ เฉย ๆ ปราภฏขึ้นก็แปร สัญญาความจดจำก็แปร สังขาร ความคิดนึกของใจก็แปร วิญญาณความรู้ก็แปร แต่ละอย่างๆ มีความแปรสภาพ ประจำตนอยู่เสมอ ความเป็นทุกข์ ความเป็น อนตตตา ก็เป็นจักรตัวเดียวกันกับ อนิจจัง และอยู่ในเครื่องจักรไตรลักษณ์อันเดียวกัน เมื่อจักรตัวหนึ่งเริ่มไหวตัว จักรตัวอื่น ๆ ต้องเริ่มทำงานไปพร้อม ๆ กัน

ถ้าเราพิจารณาด้วยความมีสติปัญญาประจำตนอยู่เช่นนี้ จะไม่เห็นตัวจักรคือ ไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ทุกข์ อนตตตา ทำงานอยู่บนร่างกายและจิตใจของเราและสภาวะธรรมทั่ว ๆ ไปได้อย่างไรเล่า เมื่อเห็นประจักษ์อยู่เช่นนี้จะมัวประมาทนอนใจอยู่อย่างไรว่าสภาพเหล่านี้เป็นที่ไว้วางใจได้แล้ว นอกจากจะเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นตัวภัยทุกอาการของเขา หากความไว้วางใจไม่ได้แม้แต่ขั้นเดียว ทั้งสิ่งที่ผ่านมาแล้ว ทั้งสิ่งที่ยังมาไม่ถึง ทั้งสิ่งที่เห็นประจักษ์อยู่ในขณะนี้ เป็นกองเพลิงเช่นเดียวกัน คือ จะอาศัยกาย กายก็แตก จะอาศัยสุข สุขก็แตก เฉย เฉยก็แตก สัญญาก็แตก สังขารก็แตก วิญญาณก็แตก ทุกๆ อาการต้องแตกทั้งนั้น

แล้วจะอาศัยอะไร มีแต่ของแตกหักหมดทั้งร่าง ถ้าถือกายเป็นเรา กายแตกเราก็หมดที่พึ่ง ถือเวทนาเป็นเรา เวทนาแตกก็หมดที่พึ่ง ถือสัญญา สังขาร วิญญาณเป็นเรา สิ่งเหล่านี้แตกเราก็หมดที่พึ่งโดยสิ้นเชิง เลยกลายเป็นจิตอนาถา อาศัยอะไรมีแต่สิ่งแตกหัก นี่คืออุบายของปัญญาคิดหาความรอบคอบใส่ตัวเอง และพิจารณาเน้นลงไปอีกว่า เรานั่งอยู่กับทุกข์ นอนอยู่กับทุกข์ อิริยาบถทั้งสี่อยู่กับโรงงานแห่งไตรลักษณ์ ตัวจักรทำงานหมุนอยู่บนร่างกายและจิตใจของเราไม่มีวันปิดงาน ผลรายได้ตกรอกออกมาจากโรงงาน คือ อนิจจัง ทุกข์ อนตตตา แผ่ไปทั่วโลกธาตุ

ผู้ไม่ฉลาดเพียงถูกสะกิดก็ร้องครางไปตามๆ กัน ฉะนั้นใครๆ จึงบ่นว่าทุกข์ บ่นว่าเดือดร้อน บ่นว่าบกพร่องขาดเขิน บ่นว่าไม่สะดวกกายสบายใจ บ่นว่าไม่สมหวัง เราอยู่บนโลกแปรปรวน เราอยู่ในโลกของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกข์ อนตตตา จะหาอะไรมาเป็นตัวเราได้เล่า ก็เราอาศัยเขา สิ่งที่เราภฏขึ้นเรารู้ว่าเป็นของเราเสีย เมื่อสิ่งนั้นดับสลายไป เราจึงเสียใจ เราอยู่กับโลกที่ไว้วางใจไม่ได้ ทุกคนและสัตว์จึงต้องเดือดร้อนไปตามๆ กัน

การพิจารณาอย่างนี้ก็เพื่อจะให้เห็นว่าโลกนี้เป็นอย่างไรนั่นเอง อนึ่ง การพิจารณาไตรลักษณ์และการรู้เห็นในไตรลักษณ์ ไม่ต้องถือเป็นความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาทั้ง

สามและรู้พร้อม ๆ กันทั้งสามไตรลักษณ์ เพียงพิจารณาและเห็นเพียงไตรลักษณ์หนึ่งเท่านั้น ก็สามารถซึมซาบไปทั่วทั้งสามไตรลักษณ์ได้เหมือนกัน คำว่า โลกวิทู รู้โลก ไม่จำเป็นต้องไปนับเม็ดหินเม็ดทรายในแผ่นดินมีเท่าไร ในท้องมหาสมุทรมีเท่าไร ในแผ่นดินมีต้นไม้ภูเขาเท่าไร มีทรัพย์สมบัติ สัตว์ บุคคลเท่าไร คำว่า โลกวิทู รู้เพลงของโลก รู้กลมายาของใจตัวเองที่ไปสำคัญโลกว่าเป็นอะไร จึงไปยึดมั่นสำคัญผิดกลายเป็นพิษแก่ตัวเอง จนปรากฏเป็นกิเลสตัณหาวิชาขึ้นมา ให้เที่ยวเวียนว่ายตายเกิดในสังสาร ทุกข์แล้วทุกข์เล่าไม่มีวันจบสิ้นสักที โลกวิทูรู้ตามเป็นจริงซึ่งสภาวะธรรมทั้งหลาย แล้วปล่อยวางไว้ตามสภาพของเขาเท่านั้น

การพิจารณาไตรลักษณ์ก็เช่นเดียวกัน ในส่วนแห่งกายทั้งหมดนี้ เราพิจารณาเพียงอาการใดอาการหนึ่งเท่านั้น ก็สามารถจะทราบในอาการทั้งหลายซึ่งเป็นส่วนแห่งกายนั้นด้วย และมีไตรลักษณ์ประจำตนเช่นเดียวกัน เมื่อเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจะทนถือมั่นสำคัญผิดอยู่อย่างไร ต้องปล่อยวางเป็นลำดับตามส่วนแห่งปัญญาที่เห็นชัดแล้ว เหตุที่ถือมั่นสำคัญผิดนั้นก็เพราะไม่เข้าใจชัด เหตุที่ยังไม่เข้าใจชัดก็เพราะกำลังของสติและกำลังของปัญญายังไม่เพียงพอ ถ้าพอแล้วอย่างไรก็ทนถืออยู่ไม่ได้ เมื่อเห็น อนิจจัง ทุกขัง อนตตา ชัดแล้วต้องปล่อยวางและรู้เท่าตามเป็นจริง

ไตรลักษณ์ฝ่ายรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส กับรูปกายของเราเป็นไตรลักษณ์ส่วนหยาบ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นไตรลักษณ์ส่วนกลาง จิตตอวิชา คือจิตที่มีอวิชาครองอยู่จัดเป็นไตรลักษณ์ส่วนละเอียด ไตรลักษณ์ประเภทนี้มีประจำอยู่กับจิตตอวิชา คือจิตที่เต็มไปด้วยความลุ่มหลง ขยับตัวออกขณะไหนก็เป็นกิเลสขณะนั้น จงคั่นดูให้ชัด เพราะสภาวะธรรมทั้งหลายรู้มาหมดแล้ว ธรรมชาติอันนี้เป็นอะไรจึงไม่รู้ตนเอง ธรรมชาติอันนี้จะไปทำอะไรต่อไป หรือว่าธรรมชาตินี้เป็นเรา ถ้าเป็นเรา เราก็ดิตเราอีก เราตัวนี้จะไปก่อกำเนิดขึ้นอีกในภพทั้งหลายไม่จบสิ้น เพื่อความรอบคอบเข้าเป็นลำดับ เพราะได้ตัดกิ่งก้านสาขา คือพิจารณาส่วนหยาบเข้ามาหมดแล้ว ต้องตัดลำต้นให้ขาด และถอนรากเหง้าขึ้นมาอีก ต้นไม้นั้นจึงจะตายฉิบหายไม่มีเหลือ

นี่เราตัดและรู้เท่ารูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส และรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเท่านั้น ส่วนใหญ่ของสิ่งเหล่านี้คืออะไร รากเหง้าแห่งความลุ่มหลงคืออะไร ผู้มาถือกำเนิดเป็นธาตุเป็นชั้นธคืออะไร นั่นคือตัวการก่อเหตุที่สำคัญ จงพิจารณาให้เห็น ธรรมชาติอันนี้เป็นเช่นเดียวกับสภาวะทั้งหลายที่ผ่านมาแล้ว ความรู้อันนี้เป็นอะไร ได้ทำ ความรู้เท่าและปล่อยวางตนหรือยัง ถ้ายังไม่รู้ตนเองก็แสดงว่าเราฉลาดแต่ภายนอก ส่วน

ภายในเรายังโง่ เพื่อความฉลาดและรอบคอบ เราต้องขยับเข้าไปพิจารณาธรรมชาตินี้อีกทีหนึ่ง คือความรู้ที่เป็นตัวการ รากวัฏจักร รากความหมุนเวียน เชื้อแห่งกองทุกข์ทั้งมวล บรรจุไว้ในธรรมชาตินี้หมด

จงพิจารณาเข้าไปถึงธรรมชาติที่รู้ๆ ให้เห็นเป็นไตรลักษณ์อีกเช่นเดียวกับสภาวะอื่น ๆ อนิจจัง แปรสภาพอยู่รอบตัว ทุกข์ หลงอันนี้ต้องจมอยู่ในทุกข์ อนตตา ถือว่าเป็นเราเป็นของเราที่ไหน ธรรมชาตินี้เป็นตัวสมมุติที่ละเอียดยิ่งกว่าสมมุติใด ๆ ในไตรโลกธาตุ ทั้งนี้โดยมากไม่มีใครจะพูดอย่างนี้ว่า ธรรมชาติเป็นไตรลักษณ์หรือไม่ แต่ขอพูดโดยหลักธรรมชาติที่ได้ปฏิบัติมาและรู้เห็นอย่างไร ก็นำมาอธิบายให้ท่านทั้งหลายทราบเต็มกำลังของตนทุกแง่ทุกมุม มิได้ปิดบังไว้แม้จะไม่มีในตำรา แต่หลักธรรมชาติเมื่อพิจารณาเข้าไป มันปรากฏอยู่อย่างนี้ เพื่อท่านนักปฏิบัติที่สนใจจะได้ถือไว้เป็นข้อคิดเมื่อคราวจำเป็นเกิดขึ้นและจะได้นำมาพิจารณาแก้ไขตนเอง เพราะท่านนักปฏิบัติที่สนใจในธรรมอันยิ่งด้วยความเพียร จะต้องผ่านในหลักธรรมชาติที่กล่าวนี้อย่างแน่นอน ทั้งจะได้ทราบในหลักแห่งสวากขาตธรรมและนิยานิกธรรม ที่พระพุทธเจ้าประทานไว้แก่ผู้สนใจในธรรมปฏิบัติว่า ไม่เป็นโมฆธรรมไปตามสัญญาความคาดหมายเสียทีเดียว ยังมีสันทิฏฐิโก แผงอยู่ด้วย ธรรมของพระองค์จะได้เป็นธงชัยให้โลกได้พิสูจน์ข้อเท็จจริงต่อไป

การพิจารณาผู้รู้ที่เป็นตัวสังสารจักร เพื่อให้ท่านนักปฏิบัติได้เห็นจุดจบแห่งภพหรือที่สุดของโลกอันแท้จริงลงได้ ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นว่ารู้โลก แต่กลับมาหลงธรรมในตัวเอง ผลสุดท้ายเลยกลายเป็นหลงทั้งโลกหลงทั้งธรรม เพื่อความรู้โลกรู้ธรรมอย่างแท้จริง จงพิจารณาลงจุดผู้รู้ที่เด่นดวงจนเห็นว่าเป็นตัวโทษหาขึ้นดีไม่ได้ ด้วยปัญญาที่ทันสมัย ใจดวงนี้จะระเบิดเชื้อวัฏฏะออกให้ดูอย่างเต็มใจ พร้อมทั้งความเห็นภัยจนน่าใจหายในขณะนั้น

เช่นเดียวกับเราไม่รู้ไปยึดเอาที่หลับนอนในถ้ำเสือซึ่งเขาอาศัยอยู่เป็นประจำ ได้ยินเสียงเสือกระหึ่มเข้าใจว่าเป็นเสียงฆ้องกลอง เลยเงี้ยวฟังอย่างเพลินใจ แต่พอมีคนที่เขารู้ว่า ถ้ำเสือนอน และนี่คือเสียงเสือกระหึ่มด้วยความหึงหวงถ้ำ เพียงได้ยินเขาบอกเล่าเท่านั้น ก็ตัวลอยออกมาด้วยความอกสั่นขวัญหายไปหมด โลดเตี้ยนออกมาด้วยความกลัวจนไม่มีสติยับยั้ง ว่าระยะทางที่วิ่งออกมามีอะไรขวางหน้าอยู่บ้าง ยังไม่ทันจะคิดเพราะชีวิตมีราคาสูงกว่า นี่เสืออวิชชากระหึ่มขณะจะสิ้นซากจากจิตก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน บรรดาท่านที่เคยผ่านเสืออวิชชามาแล้วอย่างโชกโชนจะไม่ให้ท่านกลัวอย่างไรเล่า ที่

ยังเห็นว่าเสียงเสื่ออวิชาเป็นเหมือนเสียงฆ้องเสียงกลอง ก็คือพวกเราผู้กำลังเป็นอวิชา อยู่เท่านั้น ท่านที่เป็นวิชาแล้ว ได้ยินแต่ข่าวอวิชาผลิตทุกขให้สัตว์ได้รับความทรมาน ท่านก็กลัว

พออวิชาถูกระเบิด คือปัญญาแตกกระจายออกแล้ว นั้นแลเราพ้นจากถ้ำเสือ แล้ว ใครเล่าที่วิ่งออกมาจากถ้ำเสือจนตัวลอยแล้ว ยังจะพอใจไยตีกลับไปนอนฟังเสียง เพลงของเสื่อกระหึ่มในถ้ำเสืออีก บรรดาท่านผู้ผ่านถ้ำเสือออกถึงที่ปลอดภัยแล้ว ต้อง ออกอุทานในใจด้วยกันทุกรายว่า พ้นแล้วจากแดนแห่งความสมมุติ แดนแห่งความยุ่งเหยิง แดนแห่งความบกพร่อง แดนแห่งความเกิด แก่ เจ็บ ตาย จิตที่เป็นสมมุติกับกิเลส ซึ่งเป็นตัวสมมุติด้วยกัน เกาะกันเข้ากลายเป็นก้อนสมมุติขึ้นมาพาให้สัตว์เวียนว่าย ธรรมดาที่น่ากลัวนี้เราพ้นไปเสียแล้ว บัดนี้จิตของเราไม่ใช่จิตสมมุติ แต่กลายเป็นวิมุตติจิต ขึ้นมาแล้ว ชื่อว่า การท่องเที่ยววกเวียนที่เคยเป็นมาได้ตัดสิ้นกันแล้วในวันนี้ นับแต่ขณะนี้ไปเราจะไม่ใช่ผู้ต้องหาขึ้นโรงขึ้นศาล เพื่อแก้คดีกล่าวหาจากอวิชาอีกแล้ว อวิชาผู้ พาเกิดพาทายได้แยกทางกันกับเราแล้วในวันนี้ จิตของเราถึงแล้วซึ่งธรรมอันไม่ใช่วิสัย ของอวิชาจะตามยื้อแย่ง นี้อุทานของท่านที่หลุดลอยออกได้จากถ้ำเสือ

ข่าวของพระพุทธเจ้าและสาวกท่านดำเนินอย่างไรจึงถึงแดนแห่งความเกษม เราก็ดำเนินตามแนวทางของท่านเป็นลำดับมาจนถึงธรรมชาตที่รู้ๆ อันเป็นสหายของอวิชา และถูกทำลายโดยสิ้นเชิงด้วยอำนาจของปัญญา จากนั้นไม่มีสมมุติใดๆ เข้าเคลือบแฝง แต่ธรรมชาตที่ไม่ใช่สมมุตินั้น ท่านให้นามแฝงว่า วิมุตติ เพื่อให้หลงกันได้กับโลกที่มีสมมุติ

ขอให้เป็นอย่างของพวกเรานักปฏิบัติอย่างนี้ ดำเนินอย่างนี้ เป็นมาอย่างนี้ รู้เห็นได้อย่างนี้ด้วยปัญญา เชื่อว่าไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ได้บวชในพระพุทธศาสนา ได้ดำเนินตามเยี่ยงอย่างของพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลายจนเต็มกำลังความสามารถ ทั้งด้านความเพียรเพื่อแก้กิเลสอาสวะ ทั้งแดนแห่งความหลุดพ้นก็สุดขีดความสามารถอีกเช่นเดียวกัน

ดังนั้นขอให้บรรดาท่านผู้ฟังทุกท่าน จงน้อมเอาธรรมที่ทรงประทานไว้แล้วด้วยพระเมตตาปฏิบัติ หากท่านจะปิดพระโอษฐ์ไม่ทรงโปรดสัตว์ผู้ยากจนเช่นพวกเรา เข้าสู่นิพพานไปเสีย ก็สุดหวังผู้ตั้งใจตามเสด็จพระองค์ท่านโดยทางธรรม ตามบทธรรม เป็นภาษาของเราว่า ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นชื่อว่าเห็นเราตถาคต แต่ไม่ทรงเห็นอย่างนั้น จึงโปรดประทานร่องรอยไว้ในธรรมทุกบททุกบาท โปรดทราบว่ามันคือศาสนา ผู้ใครต่อธรรมชื่อ

ว่าใครต่อศาสนา จงน้อมปฏิบัติเต็มกำลัง ผลที่ได้รับจะเป็นไปตามธรรมที่ศาสตราตราสไว้
ทุกประการ นับแต่ชั้นต้นจนถึงวิมุตติพระนิพพาน จะเป็นสมบัติของท่านทั้งหลายโดยไม่ต้องสงสัย
จึงขอยุติธรรมเทศนาเพียงเท่านี้ เอิ

www.Luangta.com or www.Luangta.or.th